

Sygn. akt II CSK 367/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa W. D. i R. D.
przeciwko Skarbowi Państwa - Wojskowemu Zarządowi Infrastruktury
w P.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 grudnia 2008 r.,
skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 6 listopada 2007 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację
powodów oraz orzekającej o kosztach postępowania
apelacyjnego i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powodowie domagali się zasądzenia od pozwanego odszkodowania w wysokości - po ostatecznym sprecyzowaniu żądania - 76 600 zł, w tym 11 200 z tytułu nakładów niezbędnych dla zapewnienia właściwego klimatu akustycznego w budynku mieszkalnym i 65 400 zł z tytułu obniżenia wartości nieruchomości.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 20 czerwca 2007 r. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie 11 200 zł i oddalił powództwo co do kwoty 65 400 zł.

Sąd ustalił, że powodowie są współwłaścicielami, na prawach wspólności ustawowej, nieruchomości położonej w P. przy ul. S. 10, o powierzchni 0,1046 ha, stanowiącej działkę zabudowaną domem jednorodzinny. Znajduje się ona na terenie osiedla domów jednorodzinnych M., położonego w bliskim sąsiedztwie lotniska wojskowego P.-K., w odległości około 1-2 km od końca pasa startowego lotniska. M. należy do P. i znajduje się w dzielnicy P.-N. Rozpoczętą w 1987 r. budowę domu powodowie zakończyli w 1991 r. Dom jest w dobrym stanie technicznym i dobrze zabezpieczony akustycznie. W trakcie jego budowy zostały wykonane dodatkowe zabezpieczenia przed hałasem z lotniska. Z powodami mieszka dorosły syn.

Lotnisko w K. istnieje od drugiej wojny światowej. Od lat 60. jest wykorzystywane jako miejsce startów i lądowań samolotów odrzutowych, aktualnie F-16.

Dnia 17 grudnia 2003 r. Wojewoda W. wydał - na podstawie art. 135 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jedn.: Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 ze zm., dalej: u.p.o.ś.) - rozporządzenie nr 82/03 w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego P.-K., obowiązujące od dnia 1 stycznia 2004 r. (Dz. Urz. Województwa W. z 2003 r., nr 200, poz. 3873, dalej: rozporządzenie). Powstały na podstawie tego rozporządzenia obszar ograniczonego użytkowania został podzielony na pięć stref oznaczonych literami od A do E, w zależności od odległości od lotniska i poziomu hałasu. Nieruchomość powodów znalazła się w strefie D. Obszar ograniczonego użytkowania stanowi teren ograniczony linią, na której długotrwały poziom hałasu w

porze nocnej jest równy 45 dB. Granice strefy D wyznaczają granice strefy C i linia, na której długotrwały poziom hałasu jest równy w porze nocnej 60 dB, a także granica terenu lotniska.

W załączniku nr 3 do rozporządzenia Wojewoda W. określił ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenów, wymagania techniczne dotyczące budynków oraz sposób korzystania z terenów na obszarze ograniczonego użytkowania. W strefie D obowiązuje zakaz budowy budynków mieszkalnych, szpitali, domów opieki i budynków związanych ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży, takich jak szkoły, przedszkola, internaty, domy dziecka itp. oraz tworzenia obszaru A ochrony uzdrowiskowej. Zalecany sposób korzystania z terenów w strefie D dopuszcza lokalizowanie nowych obiektów niewymagających ochrony akustycznej i niepowodujących zwiększenia hałasu dla istniejącej zabudowy mieszkalnej. Wymagania techniczne dotyczące budynków stanowią, że w istniejących budynkach, wymagających ochrony akustycznej, należy zapewnić klimat akustyczny przez stosowanie przegród wewnętrznych o odpowiedniej izolacji akustycznej.

Po przeprowadzonych w 2005 r. manewrach wojsk NATO i kampanii medialnej spadło zainteresowanie nieruchomościami położonymi w strefach ograniczonego użytkowania, głównie z powodu nadmiernego poziomu hałasu. Budynek powodów jest stosunkowo dobrze zabezpieczony akustycznie. Jednakże w celu zapewnienia pełnej ochrony akustycznej konieczna jest wymiana wszystkich okien. Wymaga to nakładów w wysokości 11 200 zł. Powodowie wymienili jedno okno balkonowe i ponieśli koszty w wysokości 1 401,71 zł.

Oceniając zasadność dochodzonego roszczenia na podstawie wskazanego przez powodów art. 129 ust. 2 w związku z art. 135 ust. 1 i art. 136 u.p.o.ś., Sąd Okręgowy uznał, że hipoteza tego przepisu nie obejmuje każdego ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości, lecz tylko takie, które wynikają z utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania i z zakresu ograniczeń w korzystaniu z nieruchomości wskazanego w akcie prawa miejscowego, tworzącego obszar ograniczonego użytkowania. W tej sytuacji nie można podzielić - zdaniem Sądu - stanowiska powodów, że już sam fakt wprowadzenia obszaru ograniczonego użytkowania daje podstawę do odszkodowania z tytułu zmniejszenia wartości

nieruchomości. Pomiedzy utworzeniem obszaru ograniczonego użytkowania i rodzajem wprowadzonego rozporządzeniem ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości musi zachodzić związek przyczynowy. Powodowie nie wykazali, aby ta przesłanka została spełniona w wypadku roszczenia o odszkodowanie z tytułu obniżenia wartości nieruchomości. Wprawdzie powód mówił w zeznaniach o planach rozbudowy budynku a także podziału działki w celu wybudowania domu dla syna, których realizację uniemożliwia utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania, jednakże należało je uznać za mato realne nie tylko z powodu nieprzedstawienia dowodów potwierdzających je, ale także dlatego, że istniejący pięciopokojowy dom, o powierzchni około 300 m², zaspakaja potrzeby mieszkaniowe trzech dorosłych osób. Trudno w tej sytuacji mówić o obniżeniu wartości nieruchomości pozostającej w związku z wprowadzeniem obszaru ograniczonego użytkowania.

Sąd nie zakwestionował stanowiska biegłego, że poziom natężenia hałasu w strefie, w której znajduje się nieruchomość powodów, spowodował obniżenie wartości handlowej nieruchomości. Uznał jednak, że wskazany przez powodów przepis art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. nie stanowi podstawy prawnej do żądania odszkodowania z tego tytułu. Uzasadnione jest natomiast żądanie odszkodowania w wysokości 11 200 zł z tytułu wymiany okien w domu. Wymiana okien, niezbędna dla zapewnienia odpowiedniego klimatu akustycznego domu, należy bowiem do wymagań technicznych budynku znajdującego się w obszarze ograniczonego użytkowania. Koszty związane z dostosowaniem budynku do tych wymagań stanowią zatem szkodę w rozumieniu art. 136 ust. 3 u.p.o.ś.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny - po rozpoznaniu apelacji obu stron - oddalił obie apelacje, dzielając ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik powodów zarzucił naruszenie art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, art. 1 Protokołu dodatkowego Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 21 Konstytucji oraz obrazę art. 233 § 1, art. 328 § 2 i art. 321 § 1 k.p.c. Powołując się na te podstawy wniósł

o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź wydanie orzeczenia reformatoryjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenie art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. polega - zdaniem skarżących - na tym, że Sąd Apelacyjny na skutek błędnej wykładni tego przepisu uznał, iż nie stanowi on podstawy prawnej dochodzonego odszkodowania za szkodę spowodowaną zmniejszeniem wartości ich nieruchomości w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z niej w skutek utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska P.-K.

Aprobując stanowisko Sądu pierwszej instancji co do wykładni art. 129 ust. 2 u.p.o.ś., Sąd Apelacyjny trafie uznał, że hipoteza przytoczonego przepisu nie obejmuje każdego ograniczenia korzystania z nieruchomości położonej w obszarze ograniczonego użytkowania, ale tylko takie, które w związku utworzeniem obszaru ograniczonego użytkowania wynikają z zakresu ograniczeń w korzystaniu z nieruchomości wskazanego w akcie prawa miejscowego, tworzącego obszar ograniczonego użytkowania. Przyjęta przez skarżących odmienna wykładnia art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. pomija związek interpretowanej normy z przepisami regulującymi utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania.

Przepis art. 135 ust. 1 u.p.o.ś. stanowi, że jeżeli z przeglądu ekologicznego albo oceny oddziaływania na środowisko wymaganej wskazaną w tym przepisie ustawą, albo z analizy porealizacyjnej wynika, że mimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu lub innego obiektu, to dla obiektów, do których zostały zaliczone m.in. lotniska, tworzy się obszar ograniczonego użytkowania. Wymieniony obszar dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko lub dla zakładów, lub innych obiektów, gdzie jest eksploatowana instalacja, która jest kwalifikowana jako takie przedsięwzięcie, tworzy obecnie - zgodnie z art. 135 ust. 2 u.p.o.ś. - sejmik województwa, w drodze uchwał (a wojewoda w drodze rozporządzenia, przed nowelizacją przytoczonego przepisu), zaś dla zakładów lub innych obiektów, nie wymienionych w art. 135 ust. 2 u.p.o.ś., rada powiatu, w drodze uchwały (art. 135 ust. 3 u.p.o.ś.). Tworząc obszar ograniczonego użytkowania, wskazane

organy określają granice obszaru, ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu, wymagania techniczne budynków oraz sposób korzystania z terenów wynikające z postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko lub analizy porealizacyjnej albo przeglądu ekologicznego (art. 135 ust. 3a u.p.o.ś.). Tworzące obszar ograniczonego użytkowania uchwała sejmiku województwa (rozporządzenie wojewody) albo uchwała rady powiatu - po ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 2 i art. 13 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r., Nr 68, poz. 449) - stają się aktami prawa miejscowego.

Wykładnia art. 129 ust. 2 u.p.o.ś., dokonana z uwzględnieniem przytoczonych wyżej przepisów, nie pozwala podzielić stanowiska skarżących, że przewidziane w przytoczonym przepisie odszkodowanie za zmniejszenie wartości nieruchomości przysługuje za jakiegokolwiek – nie mające pochodzenia normatywnego, lecz wynikające z faktycznego oddziaływania zakładu lub innego obiektu na środowisko - ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości, dotyczące nieruchomość z powodu znalezienia się jej w obszarze ograniczonego użytkowania. Nie powinno też budzić wątpliwości, że należy przyjąć, co do samego sposobu korzystania z nieruchomości, którego ma dotyczyć ograniczenie, iż w art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. jest mowa o ograniczeniu korzystania w dotychczasowy sposób lub sposób zgodny z dotychczasowym przeznaczeniem. Podlegająca wykładni zawarta w art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. norma prawna nie może być bowiem interpretowana w oderwaniu od ustępu 1 przytoczonego artykułu wprost wskazującego, że chodzi o takie korzystanie z nieruchomości. Tymczasem powodowie nie zdołali wykazać, aby dochodzone przez nich odszkodowanie było następstwem okoliczności objętych hipotezą rozumianego w przedstawiony sposób przepisu art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. Zarzut naruszenia omawianego przepisu, zarówno przez błędną jego wykładnię, jak i niewłaściwe zastosowanie, należało zatem uznać za nieuzasadniony.

Wykluczenie art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. jako podstawy prawnej dochodzonego roszczenia odszkodowawczego, nie oznacza jednak, że nie było podstaw od oceny jego zasadności na innej podstawie prawnej. Zakres przytoczonych przez powodów okoliczności faktycznych na uzasadnienie dochodzonego roszczenia pozwalał

bowiem na ocenę powództwa na podstawie art. 435 k.c. w związku z art. 322 u.p.o.ś. Dochodzone w sprawie odszkodowanie z tytułu zmniejszenia się wartości nieruchomości powodowie wiąźali też z funkcjonowaniem wojskowego lotniska P.-K., które emituje hałas niepozwalający dotrzymać standardów jakości środowiska na terenach leżących w jego sąsiedztwie w takim stopniu, że zaistniały podstawy do utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania obejmującego nieruchomości powodów. Szkoda w postaci straty wyrażającej się obniżeniem wartości handlowej nieruchomości została wyliczona przez biegłego, który emitowany przez lotnisko hałas, niepozwalający dotrzymać standardów jakości środowiska, uznał za jedyną przyczynę zmniejszenia się wartości nieruchomości powodów na rynku nieruchomości. Odnosząc się do opinii biegłego, również Sąd Apelacyjny - wskutek zaaprobowania stanowiska Sądu pierwszej instancji - uznał ten stan rzeczy za niewątpliwy. W tej sytuacji art. 321 k. p.c. - wbrew zapatrywaniu Sądu - nie stanowił przeszkody do rozpoznania powództwa na podstawie art. 435 k.c. w związku z art. 322 u.p.o.ś. tylko dlatego, że powodowie wskazali niezaaprobowaną przez Sąd podstawę prawną dochodzonego roszczenia w postaci art. 129 ust. 2 u.p.o.ś. Powód zgodnie z zasadą *iura novit curia* nie jest zobowiązany do wskazania podstawy prawnej roszczenia. Jeżeli przytoczone przez powoda okoliczności, uzasadniające dochodzone przez niego roszczenie przemawiają za jego zasadnością w całości lub w części, to sąd może powództwo w takim zakresie uwzględnić, chociażby powód nie wskazał podstawy prawnej albo przytoczona przez niego podstawa prawna - jak w rozpoznawanej sprawie - okazała się niewłaściwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2006 r., IV CSK 269/06, niepubl.). Nie można zatem odmówić racji skarżącym, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 321 k.p.c.

W literaturze i w orzecznictwie przyjmuje się, że Skarb Państwa może ponosić odpowiedzialność na podstawie art. 435 k.c. Nie ma też wątpliwości, że lotnisko jest jednostką organizacyjną wprawianą w ruch z pomocą sił przyrody, której istnienie i praca są uzależnione od wykorzystywania sił przyrody, bez ich użycia nie osiągnęłaby ona celu, do jakiego została stworzona. Zmniejszenie się wartości nieruchomości z powodu sąsiedztwa wojskowego lotniska, emitującego hałas niepozwalający dotrzymać standardów jakości środowiska, jest stratą

powodującą obniżenie aktywów w majątku powodów. Nie jest to szkoda jedynie hipotetyczna, aktualizująca się dopiero w chwili rozporządzenia prawem. Własność nieruchomości stanowi dobro o charakterze inwestycyjnym, jest lokatą kapitału. Warto tu przypomnieć stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 października 2001 r., III CZP 57/01 (OSNC 2002, nr 5, poz. 57), że anachronizmem jest przyjmowanie różnych sposobów określania wartości takich samych rzeczy w zależności od tego, czy są przeznaczone do normalnego używania i korzystania przez właściciela, czy też są przeznaczone do zbycia. W warunkach gospodarki rynkowej każda rzecz mająca wartość majątkową może być w każdym czasie przeznaczona na sprzedaż. Zbycie rzeczy jest takim samym uprawnieniem właściciela, jak korzystanie z niej, wobec czego traci także znaczenie odróżnianie wartości użytkowej rzeczy od jej wartości handlowej. Miernikiem wartości majątkowej rzeczy jest pieniądz, a jej weryfikatorem rynek. Rzecz zawsze ma taką wartość majątkową, jaką może osiągnąć na rynku.

Należy także podkreślić, że odpowiedzialność oparta na art. 435 k.c. nie wymaga wykazania bezprawności działania sprawcy szkody. Doktryna i judykatura zgodnie przyjmują, że omawiana odpowiedzialność powstaje niezależnie od winy sprawcy szkody i bez względu na to, czy szkoda powstała w warunkach zachowania bezprawnego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 1970 r., III CZP 17/1970, OSP 1971, nr 9, poz. 169, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 1981 r., IV CR 17/01, OSNC 1981, nr 11, poz. 216). Prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody może uwolnić się od odpowiedzialności tylko przez wykazanie, że szkoda nastąpiła z powodu siły wyższej, wyłącznej winy poszkodowanego lub wyłącznej winy osoby, za którą nie ponosi odpowiedzialności.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).